

Kai kurie regėjimo neįgalumą turinčių jaunuolių socialinių įgūdžių tyrimo aspektai

Rita Raudeliūnaitė

Edukologijos doktorantė
Vilniaus universiteto Edukologijos katedra
Didlaukio g. 47, LT-08303 Vilnius
Tel. (8 5) 267 54 44

Straipsnyje pateikiami regėjimo neįgalumą turinčių jaunuolių socialinių įgūdžių tyrimo rezultatai. Daugiausia dėmesio skiriama atskleisti jaunuolių požiūrį į socialinių įgūdžių ugdymą mokykloje. Taip pat išryškinami tie socialiniai įgūdžiai, kurių daugiausia stokoja jaunuoliai, baigę vidurinę mokyklą. Be to, tyrimo duomenys parodė, kokie socialiniai įgūdžiai formuoti šiuo metu besimokantiems regėjimo neįgalumą turintiems paaugliams.

Įvadas

Dabartinės visuomenės pokyčių kontekste iškilusi neįgalumą turinčių asmenų socialinės integracijos į visuomenę problema kelia būtinumą mažinti šių asmenų socialinę atskirtį, padėti jiems sėkmingai adaptuotis ir socializuotis visuomenėje. Propaguojaama socialinė integracija daugiausia dėmesio skiria asmens ir socialinės aplinkos veiksmingai sąveikai, kad būtų pasiekta kuo geresnė asmens–aplinkos atitiktis pusiausvyra. Veiksminga asmens ir socialinės aplinkos sąveika priklausys nuo to, kiek ir kaip neįgalaus asmens savybės ir įgūdžiai atitiks socialinės aplinkos poreikius. Asmuo, siekdamas kuo geresnės savo poreikių ir aplinkos atitikties, anot J. Pivorienės, turi „sustiprinti galios jausmą“ [1999, p. 55] įvairiais socialinės sąveikos lygmenimis. Žinoma, tai įmanoma,

jeigu neįgalumą turintis asmuo tikės savo galimybėmis, jam bus padedama įgyti aukštesnį socialinį kompetentingumą, plėtojami jo socialiniai įgūdžiai (D. Mitchell, 1990).

Socialiniai įgūdžiai glaudžiai susiję su asmens gebėjimu valdyti socialines situacijas, efektyviai spręsti įvairias gyvenimo problemas, sėkmingai adaptuotis naujoje kintamoje aplinkoje, padeda daryti įtaką aplinkai ar net ją keisti. Vadinasi, socialinių įgūdžių ugdymas gerina asmens socialinio funkcionavimo galias, didina asmens potencines galimybes dalyvauti visuomenės gyvenime. Be to, socialinių įgūdžių susiformavimas užtikrina asmens pasitikėjimą savimi, padeda efektyviau veikti probleminėje situacijoje, laisviau bendrauti esant formaliai ir neformaliai sąveikai, kurti veiksmingus tarpusavio santykius ir efektyviai bendradarbiau-

ti bendroje grupės veikloje (J. Hughes, 1990; J. Mehl, 1995, S. M. Kolb, Ch. Hanley-Maxwell, 2003 ir kt.). Taigi socialinių įgūdžių ugdymo tyrimai aktualūs, sprendžiant neįgalumą turinčių vaikų, iš jų ir sutrikusio regėjimo, efektyvaus funkcionavimo visuomeniniame gyvenime problemas.

Todėl neatsitiktinai daugelis mokslininkų, nagrinėjančių neįgalių vaikų socialinę ir edukacinę situaciją, vis daugiau kreipia dėmesio į socialinių įgūdžių ugdymą. Pastaruoju metu suintensyvėjo ir sutrikusio regėjimo vaikų socialinių įgūdžių tyrimai, dažniausiai vykdomi intrapersonaliniu (sąveikos su savimi) ir interpersonaliniu (sąveikos su kitais) aspektais. Be to, daugelis mokslininkų (S. Z. Sacks, 1992; J. A. Hall, D. J. Schlesinger, J. P. Dineen, 1997 ir kt.) pabrėžia, kad socialinių įgūdžių stoka tampa itin didelė problema paauglystėje, su ja susiduria daugelis neįgalumą turinčių paauglių, iš jų ir sutrikusio regėjimo. Paauglystėje socialinei brandai daro įtaką ne tik fiziologiniai ir psichosocialiniai šio amžiaus pokyčiai, bet ir neįgalumas. Juk aklumas ir silpnaregystė mažina asmens aktyvumą, riboja socialinius kontaktus, atsiranda (ypač aklių gyvenime) daugiau situacijų, kuriomis jie jaučiasi priklausomi nuo kitų. Tai sukelia neigiamas emocijas, o dažnai atsiranda ir atitikties nevisavertiškumo kompleksas. Šie paaugliai įprastai varžosi savo neįgalumo, bando jį nusišlėpti arba pernelyg susikoncentruoja ties šiuo faktu, kai joje slepiamas neveiklumas, pasyvumas (S. Z. Sacks, L. K. Kekelis, R. J. Gaylord-Ross, 1992; D. W. Waren, 1994; I. Gailienė, 1995 ir kt.). Tai komplikuoja saviaktualizacijos poreikių visuomenėje patenkinimą bei lemia negatyvų psichologinį ir socialinį prisitaikymą.

Mokslininkų (L. P. Rosenblum, 1997; D. W. Waren, 1994 ir kt.) teigimu, sutrikusio regėjimo vaikams būdinga mažesnis pasitenkinimas savimi, žemesnė savivertė, iniciatyvos

stoka ir kt. Be abejo, asmens santykis su savimi yra viena iš svarbiausių jo socialinio funkcionavimo dimensijų, turinčių įtakos jo santykiui su kitais žmonėmis ir aplinka. Todėl šie vaikai turi nemažai ir tarpasmeninių santykių problemų: jiems sunkiau sekasi užmegzti ir išlaikyti draugiškus santykius bei bendradarbiauti su kitais.

Lietuvoje ši problema mažai tirta, tačiau daugelis mokslininkų, tyrinėjančių vaikų, turinčių regėjimo neįgalumą, socialinio adaptavimo kompetenciją, iškelia kai kurias socialinių įgūdžių ugdymo problemas. I. Gailienės (1995) tyrimai rodo, kad sutrikusio regėjimo vaikams būdinga žema savivertė, negalės nepriėmimas. I. Maulytės (1995) tyrimai atskleidė, kad šie vaikai stokoja save teigiančios pozicijos įgūdžių: jie dažniau elgiasi pasyviai ar agresyviai, jiems sunkiau sekasi dirbti su kitais. A. Bagdonas (1992) socialinių įgūdžių ugdymą kelia kaip vieną iš svarbių asmens socialinės integracijos į visuomenę sąlygų. Todėl tikslinga atlikti tyrimus, kuriuose būtų analizuojama regėjimo neįgalumą turinčių paauglių socialinių įgūdžių lygmens ypatumai ir ugdymo kryptys.

Tyrimo objektu buvo pasirinkta sutrikusio regėjimo paauglių socialinių įgūdžių ugdymas.

Tyrimo tikslas – atskleisti sutrikusio regėjimo paauglių socialinių įgūdžių lygmens ypatumus ir ugdymo kryptis.

Šio straipsnio tikslai: 1) atskleisti regėjimo neįgalumą turintiems paaugliams požiūrį į savo socialinių įgūdžių lygmenį, įgytą vidurinėje mokykloje;

2) išryškinti, kokie socialiniai įgūdžiai formotini šiuo metu besimokantiems paaugliams.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė; klausimynas, padedantis atskleisti jaunuolių požiūrį į savo socialinių įgūdžių lygmenį, įgytą vidurinėje mokykloje; matematinės sta-

1 lentelė. Tirtų jaunuolių, turinčių regėjimo negalę, demografiniai duomenys

Demografiniai rodikliai		Absolutus respondentų skaičius	Respondentų skaičius (proc.)
Lytis	Moterys	21	50,0
	Vyrai	21	50,0
Amžius	18 m.	6	14,3
	19–25 m.	28	66,7
	26–30	8	19,0
Regėjimo sutrikimo laipsnis	Vidutinė silpnaregystė	8	19,0
	Didelė silpnaregystė	22	52,4
	Aklumas su regėjimo likučiu	7	16,7
	Praktiškas (beveik visiškas) aklumas	1	2,4
	Visiškas aklumas	4	9,5

tistikos metodai (χ^2 kriterijus, koreliacinė analizė).

Tyrime dalyvavo 42 regėjimo negalę turintys jaunuoliai, baigę Vilniaus A. Jonyno vidurinę mokyklą. Pagal demografinius duomenis tiriamieji pasiskirstė taip (1 lentelė).

Taigi daugiausia respondentų pagal regėjimo sutrikimo laipsnį buvo silpnaregiai (vidutinė ir didelė silpnaregystė) ir tik apie trečdalį – aklių. Daugiau nei pusė respondentų buvo 19–25 metų, t. y. baigę mokyklą prieš vienerius–ketverius metus.

Tyrimo rezultatų analizė ir interpretavimas

Siekiant atskleisti regėjimo negalę turinčių jaunuolių socialinių įgūdžių, įgytų mokykloje, lygmenį, daugiausia dėmesio buvo sutelkta į savivertės, bendravimo, bendradarbiavimo, problemų ir konfliktų sprendimo, streso įveikos, emocijų valdymo, kitų žmonių emocijų supratimo įgūdžius. Šie įgūdžiai turi didelę įtaką asmens gebėjimui kurti ir palaikyti pozityvius tarpusavio santykius, draugiškai bendrauti su kitais žmonėmis, kurti partneriškus ryšius, padeda geriau orientuotis įvairiomis situacijomis ir aplinkoje.

Vertinimo kriterijumi laikytas tiriamųjų požiūris į socialinius įgūdžius, įgytus mokykloje, palankumas (pozityvumas). Išskirti penki lygiai: *labai palankus* – tiriamasis mano, kad tikrai įgijo vieną ar kitą minėtą įgūdį mokykloje; *palankus* – mano, kad greičiau įgijo socialinių įgūdžių; iš dalies palankus – svyruoja tarp taip ir ne; *nepalankus* – mano, kad greičiau neįgijo socialinių įgūdžių ir *labai nepalankus* – mano, kad tikrai neįgijo minėtų įgūdžių (2 lentelė).

Kaip matome iš lentelėje pateiktų duomenų, daugiau nei pusės respondentų požiūris į konfliktų sprendimo, emocijų valdymo, kitų spaudimo įveikos įgūdžius yra nepalankus. Daugelio tyrėjų (S. Z. Sacks, L. K. Kekelis, R. J. Gaylord-Ross, 1992; S. Kef, 1996 ir kt.) duomenys taip pat rodo, kad sutrikusio regėjimo vaikai stokoja šių įgūdžių. Antai S. Z. Sacks (1992) nurodo, jog sutrikusio regėjimo paaugliai dažnai susiduria su emocijų reguliavimo problema, taip pat jiems sunku atpažinti tai, ką kiti išgyvena. Mūsų tyrimo duomenys taip pat patvirtina, kad tik šeštadaliui respondentų nėra sunku pažinti kitų žmonių emocijas. Iš jų išsiskyrė aklieji ir maždaug pusė silpnaregių, kuriems ypač sunku atpažinti tai, ką kiti žmonės išgyvena. Taip pat jie nurodė, kad mokykloje į tai nebuvo kreipiama pakankamai dėmesio.

2 lentelė. Jaunuolių, turinčių regėjimo negalę, požiūris į socialinius įgūdžius, įgytus mokykloje (proc.)

<i>Požiūris</i> <i>Įgūdžiui</i>	<i>Labai palankus</i>		<i>Palankus</i>		<i>Iš dalies palankus</i>		<i>Nepalankus</i>		<i>Labai nepalankus</i>	
	<i>sk.</i>	<i>%</i>	<i>sk.</i>	<i>%</i>	<i>sk.</i>	<i>%</i>	<i>sk.</i>	<i>%</i>	<i>sk.</i>	<i>%</i>
Savęs vertinimo	4	9,5	6	14,3	12	28,6	10	23,8	10	23,8
Bendravimo	10	23,8	7	16,7	13	31,0	5	11,9	7	16,7
Bendradarbiavimo	5	11,9	9	21,4	17	40,5	5	11,9	6	14,3
Problemų sprendimo	5	11,9	3	7,1	20	47,6	6	14,3	8	19,0
Konfliktų sprendimo	5	11,9	5	11,9	6	14,3	10	23,8	16	38,1
Streso įveikos	8	19,0	11	26,2	11	26,2	6	14,3	6	14,3
Emocijų valdymo	2	4,8	7	16,7	7	16,7	11	26,2	15	35,7
Kitų žmonių emocijų supratimo	1	2,4	7	16,7	17	40,5	12	28,6	5	11,9
Atsparumo kitų spaudimui	5	11,9	2	4,8	7	16,7	9	21,4	19	45,2

Kaip žinoma, pasitikėjimas savimi yra vienas iš svarbiausių teigiamos savivertės rodiklių, grindžiamas asmens tikėjimu savo jėgomis, galimybėmis. Pasitikintis savimi žmogus nebijo imtis įvairių darbų, tiki savo sėkme: mano, kad sumanymams įgyvendinti užteks gabumų, energijos, kad daug ką gali padaryti savo jėgomis. Tačiau apie trečdalį (33,3 proc.) respondentų pažymėjo, jog viena iš baiminimosi dėl ateities priežasčių – būtent nepasitikėjimas savo galimybėmis: baimė, kad nesugebės studijuoti ir dirbti (4,8 proc.), savarankiškai gyventi (7,1 proc.), įsitvirtinti gyvenime (9,5 proc.), integruotis į naują aplinką (11,9 proc.). Apie pusę respondentų gana palankiai įvertino bendravimo, bendradarbiavimo, problemų sprendimo, streso įveikos įgūdžių įgijimą mokykloje. Tačiau tik apie trečdalį respondentų (30, 12 proc.) pažymėjo, kad jie prirėkęs paprašo pagalbos, nesunkiai užmezga kontaktą su kitais žmonėmis (30,9 proc.), susirado draugų baigę mokyklą (35,7 proc.). Kai kurių tyrėjų (S. Z. Sacks, L. K. Kekelis, 1992; T. Huurre, H. Aro, 2000 ir kt.) duomenys taip pat rodo, kad regėjimo negalę turintys asmenys yra labiau linkę laukti kitų rodomos iniciatyvos.

Požiūris į minėtus įgūdžius pagal lytį ir re-

gėjimo negalės laipsnį statistiškai nesiskyrė. Nustatytas tik tam tikras moteriškos ir vyriškos lyties atstovų požiūrio į bendradarbiavimo įgūdžius skirtumas ($\chi^2 = 10,3$ p < 0,05). Pasirodo, kad palankiai šiuos įgūdžius, įgytus mokykloje, vertina 28,6 proc. merginų ir 4,8 proc. vaikų, o labai palankiai – 28,6 proc. vaikų ir 19,0 proc. merginų. Taigi merginos palankiau įvertino minėtų įgūdžių įgijimą mokykloje.

Šiuo tyrimu taip pat buvo siekiama sužinoti respondentų nuomonę, į kokių socialinių įgūdžių ugdymą mokykloje vertėtų kreipti daugiau dėmesio. Gauti duomenys parodė, kad dauguma respondentų išskyrė šiuos įgūdžius: bendradarbiavimo (78,6 proc.), problemų sprendimo (85,7 proc.), konfliktų sprendimo (68,0 proc.), emocijų valdymo (66,7 proc.).

Statistinė tyrimo duomenų analizė atskleidė tam tikrą tirtų įgūdžių grupių priklausomybę (3 lentelė).

Tyrimo duomenys rodo statistiškai reikšmingą tiesioginį bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžių ryšį. Suprantama, šios abi sąveikos formos turi viena kitai įtakos ir viena kitą papildo. Tai reiškia, kad, trūkstant bendravimo įgūdžių, sunku sėkmingai bendradarbiauti. Siekdami bendro tikslo žmonės turi vieni su

3 lentelė. Tirtų socialinių įgūdžių koreliaciniai ryšiai

<i>Įgūdžiai</i>	<i>Savęs vertinimo</i>	<i>Bendradarbiavimo</i>	<i>Bendravimo</i>	<i>Problemų sprendimo</i>	<i>Konfliktų sprendimo</i>	<i>Streso įveikos</i>	<i>Emocijų valdymo</i>	<i>Kitų žmonių emocijų supratimo</i>	<i>Atsparumo kitų spaudimui</i>
Savęs vertinimo	1,000	0,015	0,134	0,172	0,279	0,306*	-0,187	-0,354*	-0,118
Bendradarbiavimo	0,095	1,000	0,468**	0,327*	0,500*	-0,116	0,054	0,334*	0,193
Bendravimo	0,015	0,468**	1,000	0,283	0,193	0,077	0,165	-0,080	0,210
Problemų sprendimo	0,004	0,327*	0,283	1,000	0,364*	0,073	0,080	0,060	-0,214
Konfliktų sprendimo	0,142	0,500*	0,193	0,364*	1,000	-0,036	-0,102	0,263	-0,095
Streso įveikos	0,306*	0,116	0,077	0,073	-0,036	1,000	-0,251	0,312*	-0,029
Emocijų valdymo	0,195	0,054	0,165	0,080	-0,102	-0,251	1,000	-0,095	0,033
Kitų žmonių emocijų supratimo	0,016	0,334*	-0,080	0,060	0,263	0,312*	-0,095	1,000	0,050
Atsparumo kitų spaudimui	0,061	0,193	0,210	-0,214	-0,095	-0,029	0,033	0,050	1,000

* p < 0,05; ** p < 0,01

kitais efektyviai bendrauti: kalbėtis, dalytis patirtimi, padėti, diskutuoti, susitarti ir pan. Tai gi bendradarbiaujant pirmiausia turi būti pasiekta teigiama tarpusavio priklausomybė. Kita vertus, bendradarbiavimo įgūdžiai padeda susikalbėti, dalytis savo patirtimi, būti atviram kito patyrimui, atsižvelgti į kitų poreikius, užmegzti abišalius, lygiaverčius, draugiškus santykius. Vadinasi, bendradarbiavimas skatina komunikacinę sąveiką, padeda tobulinti bendravimo įgūdžius. Glaudi užfiksuota bendradarbiavimo įgūdžių ir problemų bei konfliktų sprendimo įgūdžių koreliacija. Tai rodo, kad bendradarbiaujant svarbu mokėti spręsti problemas, derinti skirtingus interesus, priimti bendrą sprendimą, konstruktyviai spręsti nesutarimus. Kita vertus, kai bendradarbiaujama, tarp grupės narių sumažėja prieštaraivimų, priešiškuo. Todėl neatsitiktinai bendradar-

biavimo įgūdžiai laikomi konstruktyvaus konflikto sprendimo pagrindu. Taip pat akivaizdi nustatyta kitų žmonių emocijų supratimo ir bendradarbiavimo įgūdžių priklausomybė. Tai leidžia teigti, kad gebėjimas geriau suprasti kito žmogaus išgyvenimus padeda geriau suvokti kitų poreikius, pajauti situaciją, nuoširdžiau bendrauti, pritapti prie kitų. Stiprus pastebėtas konfliktų sprendimo ir problemų sprendimo įgūdžių ryšys. Tai rodo, kad problemų sprendimo įgūdžiai determinuoja konflikto sprendimo įgūdžius. Tam, kad konfliktas būtų išspręstas, reikia išsiaiškinti kilusią problemą, išsakyti savo norus ir išklaudyti kito norus, ieškoti galimų sprendimų ir priimti abiem šalims tinkamą sprendimą.

Be abejo, socialinių įgūdžių raiška nėra, anot L. Rose-Krasnor (1997), savaiminis padariny, tam būtina sudaryti palankias eduka-

4 lentelė. Socialinių įgūdžių ir juos determinuojančių veiksnių sąsajos

Veiksniai Įgūdžiai	Savarankiško ugdymas	Pastatėjimo skatinimas mokykloje	Galimybė save išreikšti mokykloje	Aktyvus dalyvavimas mokyklos veikloje	Dalyvavimas veikloje už mokyklos ribų	Mokymas bendradarbiauti	Mokymas spręsti problemas	Mokymas spręsti konfliktus	Mokymas tinkamai reikšti emocijas
Savęs vertinimo	0,280	0,128	0,134	0,247	-0,080	-0,228	-0,108	-0,471*	-0,006
Bendradarbiavimo	0,280	0,134	0,063	0,173	0,369*	0,176	0,049	0,201	0,003
Bendravimo	0,405*	0,493*	0,197	0,316*	-0,031	0,402*	0,015	-0,053	0,344*
Problemų sprendimo	0,165	0,172	0,026	0,133	-0,025	0,409*	0,332*	-0,139	-0,088
Konfliktų sprendimo	0,465*	0,279	0,192	0,240	0,037	0,079	-0,145	-0,140	-0,097
Streso įveikos	-0,248	-0,270	-0,168	-0,380*	0,066	0,224	0,232	0,196	0,458*
Emocijų valdymo	0,366*	0,388*	0,209	-0,103	0,012	-0,203	0,109	0,379*	0,357*
Kitų žmonių emocijų supratimo	-0,254	-0,354*	0,047	0,145	0,126	0,058	-0,050	-0,001	-0,139
Atsparumo kitų spaudimui	-0,058	-0,118	0,142	-0,442*	0,131	0,101	0,466*	0,454*	0,170

p < 0,05; ** p < 0,01

cines sąlygas, padedančias plėtoti asmens socialinio patyrimo galimybes, padėti jam geriau pažinti ir suprasti save, įgyti vertingos bendravimo ir bendradarbiavimo patirties.

Tyrimo duomenų koreliacinė analizė taip pat atskleidė socialinių įgūdžių ir juos determinuojančių veiksnių ryšias sąsajas (4 lentelė).

Koreliacinės analizės koeficientai rodo, kad egzistuoja reikšmingas respondentų dalyvavimo veikloje (mokykloje, už mokyklos ribų) bei bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžių ryšys. Kitaip sakant, siekiant ugdyti socialinius įgūdžius, svarbu sudaryti sąlygas moksleiviams dalyvauti įvairioje veikloje, sudarančioje įvairias situacijas ir galimybę atlikti kuo daugiau pareigų ir vaidmenų, spręsti problemas, kurti ir įgyvendinti skirtingus veiklos planus, įgyti

vertingos bendravimo ir bendradarbiavimo patirties.

Taip pat nustatyta glaudi mokymo spręsti problemas ir problemų sprendimo įgūdžių, taip pat mokymo spręsti konfliktus ir konfliktų sprendimo įgūdžių koreliacija; be to, stipri mokymo bendradarbiauti ir bendradarbiavimo įgūdžių ir mokymo tinkamai reikšti emocijas ir emocijų valdymo įgūdžių koreliacija. Tai rodo, kad, skiriant daugiau dėmesio ugdyti socialinius įgūdžius, galima tikėtis aukštesnio socialinių įgūdžių lygio.

Išvados

Gauti tyrimo rezultatai neapibrėžia visų jaunuolių, turinčių regėjimo neįgalumą, požiūrio

į socialinių įgūdžių įgijimą mokykloje, tačiau leidžia teigti esant tam tikras tendencijas, kurios rodo šios problemos aktualumą. Tyrimo duomenys parodė, kad jaunuoliai stokoja interpersonalinių (sąveikos su kitais) įgūdžių, būtent – kontaktų užmezgimo, tarpusavio sąveikos sukūrimo, konflikto sprendimo, bendradarbiavimo įgūdžių. Be to, jie stokoja savikontrolės ir pozityvaus savęs vertinimo įgūdžių. Ypač stinga pasitikėjimo savimi, gebėjimo atsisipirti kitų spaudimui, valdyti savo jausmus. Be abejo, asmens santykis su savimi turi tie-

sioginį ryšį su visomis asmens gyvenimo ir veiklos sritimis. Todėl, nagrinėjant socialinių įgūdžių ugdymo problemą, pravartu kreipti dėmesį tiek į sąveikos su savimi, tiek į sąveikos su kitais aspektus.

Tyrimo duomenys parodė, kad mokykla turėtų skirti daugiau dėmesio ugdyti socialinius įgūdžius, atkreipiant dėmesį į intrapersonalinių ir interpersonalinių įgūdžių sritis, sietinas su savęs pažinimo, savivertės, savikontrolės bei bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžių grupėmis.

LITERATŪRA

1. Bagdonas A. Aklųjų ir silpnaregių reabilitacija: teoriniai ir organizaciniai klausimai // Aklųjų reabilitacija. 1992, p. 7–17.
2. Gailienė I. Sutrikusio regėjimo moksleivių sąvęs vertinimo koregavimas. Šiauliai, 1995.
3. Hall J. A., Schlesinger D. J., Dineen J. P. Social skills training in groups with developmentally disabled adults // Research on Social Work Practice. 1997, 7, p. 187–201.
4. Hughes J. Assessment of Social Skills: Sociometric and Behavioral Approaches // Handbook of Psychological and Educational Assessment of Children: Personality, behavior and context / Ed. by Cecil R. Reynolds, Randy W. Kamphaus. New York; London: The Guilford Press, 1990. P. 423–440.
5. Huurre T., Aro H. The Psychosocial Well-being of Finnish Adolescents with Visual Impairments Versus with Chronic Conditions and Those with no Disabilities// Journal of Visual Impairment and Blindness. 2000, 94, p. 652–638.
6. Kef S. The personal network and social support of blind and visually impairment adolescents// Journal of Visual Impairment and Blindness. 1997, 91, p. 236–244.
7. Kolb S. M., Hanley-Maxwell Ch. Critical Social Skills for Adolescents with High Incidence Disabilities: Perental Perspectives// Exeptional Children. 2003, 69, no 2, p. 163–179. (http://vnweb.hwwilsonweb.com/hww/results_single.jhtml?nn=25, apłankyta 2003 09 02).
8. Maulytė K. Sutrikusio regėjimo vaikų socialiniai įgūdžiai. Magistro darbas. Vilniaus universitetas, 1995.
9. Mehl J. Socialnaja kompetentnost kak cel psichoterapii: problemy obraza Ja v situacii socialnovo pereloma // Voprosy psichologii. 1995, Nr. 5, p. 61–69.
10. Mitchell D. Integrated education. Handbook of educational ideas and practices. London, New York: Routledge, 1990. P. 1046–1056.
11. Pivorienė J. Fiziškai neįgalių asmenų integracija Lietuvoje ir jos analizės teoriniai aspektai // Filosofija, sociologija. 1999, Nr. 2, p. 52–57.
12. Rose-Krasnor L. The nature of social competence: a theoretical review // Social development. 1997, no. 6 (1), p. 115–135.
13. Rosenblum L. P. Adolescents With Visual Impairment Who Have best Friends: A Pilot Study// Journal of Visual Impairment and Blindness. 1997, 91, p. 224–236.
14. Sacks S. Z., Kekelis L. K., Gaylord-Ross R. J. The Development of Social Skills by Blind and visually Impaired Students: Exploratory Studies and strategies. New York: American Foundation for the Blind, 1992.
15. Waren D. W. Blidness and children: an individual differences approach. New York: Cambridge University Press, 1994.

SOME ASPECTS OF RESEARCH INTO THE SOCIAL SKILLS OF VISUALLY IMPAIRED YOUTH

Rita Raudeliūnaitė

Summary

The article provides the results of the research into social skills of the visually impaired youth. Greatest attention is given to the disclosure of the young people's approach towards the development of social skills at school. Also those social skills are emphasized which are least developed by students when they graduate from the secondary school.

In order to disclose the level of social skills acquired at school by the visually impaired young people, key attention has been concentrated on the skills in the area of self-evaluation, communication, co-operation, resolving of problems and conflicts, stress-overcoming, emotion management, understanding of other people's emotions. Said skills have a strong impact on the person's capacity to create and maintain positive mutual relationships, to be on friendly terms with other people, to develop relations of partnership and they are helpful in order to have a better orientation in different situations and environments. Results obtained in the course of the research do not define the approach of all visually impaired young people to the acquisition of social skills at school, however, they allow to state certain tendencies which demonstrate the urgency of this problem. The data of the research demonstrated that although more than

half of the respondents had positively evaluated acquisition of skills while at school in the area of communication, co-operation, problem-solution, overcoming of stress, however, about half of the questioned indicated that they found it difficult to establish contacts with others, to find friends, to ask for assistance. Besides, only the sixth part of the respondents found it not difficult to get to know emotions of other people. Approximately half of the respondents had not had a positive approach to the level of skills acquired at school in the area of emotion-management, knowledge of other people's emotions, conflict-resolution and resistance to other people's pressures either. Said skills significantly impact on the capacity of the person to maintain balance between personal and social aspirations, help to maintain effective mutual relationships and to control oneself in difficult situations.

Certainly, manifestation of social skills is not a consequence which forms itself on its own, for that purpose it is necessary to form favourable educational conditions which would help develop possibilities of the person's social experience, foster better self-knowledge and self-understanding, acquisition of valuable experience in the area of communication and co-operation.

Įteikta 2004 09 25

Priimta 2004 12 15